

Република Србија
ВРХОВНИ СУД
Прев 970/2024
06.03.2025. године
Београд

Врховни суд, у већу састављеном од судија: Татјане Матковић Стефановић, председника већа, Татјане Ђурица и Весне Мاستиловић, чланова већа, у парници тужиоца „INVEST - IMPORT“ АД Београд, кога у ревизијском поступку заступа Милош Милошевић, адвокат из ..., против туженог „АА“ ДД Сарајево, Босна и Херцеговина, кога заступа Љубомир Ђорђевић, адвокат из ..., ради дуга, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Привредног апелационог суда Пж 1990/24 од 05.06.2024. године, на седници одржаној дана 06.03.2025. године донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Привредног апелационог суда Пж 1990/24 од 05.06.2024. године и спис враћа другостепеном суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Привредног суда у Београду П 2583/17 од 06.06.2022. године у ставу I усвојен је тужбени захтев па је обавезан тужени „INVEST - IMPORT“ АД Београд, да тужиоцу „АА“ ДД Сарајево исплати износ од 334.055,36 УСД са домицилном каматом земље порекла валуте почев од 02.12.2007. године до 24.12.2012. године, а од 25.12.2012. године по Закону о затезној камати, па све до исплате у року од 8 дана. У ставу II изреке, одбијен је противтужбени захтев којим је тужени „INVEST - IMPORT“ АД Београд тражио да суд обавезе тужиоца „АА“ ДД Сарајево, да му исплати износ од 392.937,08 УСД са домицилном каматом почев од 01.01.1984. године до 24.12.2012. године, а од 25.12.2012. године у складу са Законом о затезној камати па до исплате, да пренесе ирачке обвезнице у износу од 938.674,81 УСД на рачун туженог број ... код ... банке ад Београд, као и да му исплати износ од 844.838,20 УСД на име припадајуће уговорене камате у висини од 5,8 % на обвезнице које је наплатио од Републике Ирак почев од 01.01.2006. године до 08.07.2021. године, с тим да се тужилац може ослободити обавезе тако што ће туженом платити износ од 907.942,60 УСД са уговореном каматом од 5,8 % почев од 09.07.2021. године до исплате, износ од 844.838,20 УСД на име припадајуће уговорене камате у висини од 5,8 % на обвезнице коју је наплатио од Републике Ирак за период од 01.01.2006. године до 08.07.2021. године и износ од 369.857,61 УСД са домицилном каматом почев од 04.07.1991. године до 24.12.2012. године, а од 25.12.2012. године у складу са Законом о затезној камати до коначне исплате. Одлуком из става III изреке,

обавезан је тужени да тужиоцу на име накнаде трошкова поступка исплати 2.400.000,00 динара у року од 8 дана по пријему пресуде.

Против наведене пресуде тужени Инвест-Импорт ад из Београда уложио је жалбу. Поступајући по истој Привредни апелациони суд донео је одлуку Пж бр. 7108/22 од 29.09.2022. године којом је одбио жалбу изјављену против одлуке из става I којом је усвојен тужбени захтев и дела става II којим је одбијен противтужбени захтев за исплату износа од 844.838,20 УСД на име припадајуће уговорене камате док је преиначио првостепену пресуду у преосталом делу и противтужбени захтев усвојио.

Пресудом Врховног суда Прев 116/23 од 14.09.2023. године одбијена је као неоснована ревизија туженог изјављена против пресуде Привредног апелационог суда Пж 718/22 од 29.09.2022. године у делу којим је потврђена првостепена пресуда П 2583/17 од 01.06.2022. године којом је усвојен тужбени захтев, док је у делу одлуке о противтужбеном захтеву пресуда Привредног апелационог суда укинута и спис враћен другостепеном суду на поновно суђење. По одржаној расправи другостепени суд је донео побијану пресуду. Истом је одбио жалбу тужиоца и потврдио пресуду Привредног суда у Београду П 2583/17 од 01.06.2022. године у ставу II и III изреке.

Против правноснажне другостепене пресуде тужени противтужилац, који је у побијаној пресуди означен као тужилац, уложио је ревизију због битних повреда парничног поступка и погрешне примене материјалног права па је, у смислу образложених ревизијских разлога, предложио да се другостепена пресуда преиначи, евентуално укине.

Тужилац противтужени (у побијаној пресуди означен као тужени), поднео је одговор на ревизију којом оспорава основаност ревизијских разлога и тачност навода ревизије, па у смислу исте предлаже да се ревизија као неоснована одбије.

Испитујући побијану одлуку у границама одређеним одредбама члана 408. Закона о парничном поступку, Врховни суд је нашао да је ревизија основана.

У поступку доношења побијане одлуке није учињена апсолутно битна повреда из одредбе члана 374. став 2. Закона о парничном поступку на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. Међутим, основано се наводима ревизије указује да је другостепена пресуда захваћена повредом из одредбе члана 374. став 1 а у вези члана 346 и члана 396. Закона о парничном поступку.

Тужбу у овој правној ствари поднело је правно лице „АА“ ДД Сарајево против предузећа „INVEST - IMPORT“ АД Београд, ради дуга. У току поступка тужени је, дана 08.12.2009. године, поднео противтужбу. Првостепени суд одлучио је да једновременно расправља о тужби и противтужби па је дана 01.06.2022. године и донета пресуда у правној ствари тужиоца – противтуженог „АА“ ДД Сарајево против туженог-противтужиоца „INVEST - IMPORT“ АД Београд. Против те пресуде је изјављена жалба

по којој је поступао другостепени суд. Након што је Врховни суд делимично укинуо раније донету пресуду Привредног апелационог суда а спис вратио другостепеном суду на поновно суђење, другостепени суд је, одлучујући о истој жалби, донео побијану одлуку у којој је процесне улоге странака изменио, очигледно сматрајући да након што је пресуда у погледу одлуке о тужбеном захтеву постала правноснажна, а у жалбеном поступку, дошло до промене процесних улога странака. Стога побијаном одлуком одбија жалбу "тужиоца" кога је у уводу означио „INVEST - IMPORT“ АД Београд иако већ из првог става образложења произилази да је наведено лице у првостепеној пресуди, која је била предмет испитивања по жалби, имало процесну улогу туженог а да „АА“ ДД Сарајево (према истом образложењу), има процесну улогу тужиоца.

Сагласно одредби члана 386. Закона о парничном поступку предмет испитивања у поступку по жалби је првостепена пресуда и о истој другостепени суд може одлучивати без расправе или након расправе пред другостепеним судом. Првостепеном пресудом одбијен је противтужбени захтев туженог „INVEST - IMPORT“ АД Београд (став II изреке), то лице је уложило жалбу против истог дела одлуке, па је нејасно поступање другостепеног суда који одбија жалбу "тужиоца" и тај део одлуке потврђује иако против истог дела тужилац није уложио правни лек јер нити је за то имао правног интереса. Код чињенице да је раније донетом одлуком овог суда већ делимично одбијена ревизија туженог „INVEST - IMPORT“ АД Београд, али и код чињенице да процесне норме указују да одлука донета по захтеву тужбе или захтеву противтужбе има карактер делимичне пресуде (члан 346. став 2. Закона о парничном поступку), није било основа да другостепени суд промени процесне улоге странака, донесе пресуду на начин како је донео, чиме је исту у контексту раније донетих одлука учинио неразумљивом.

Предмет тужбеног захтева ревидента је наплата потраживања за испоручену замашћену челичну ужад. Према чињеничном утврђењу, правни претходник предузећа „АА“ ДД Сарајево је као извођач и носилац посла, са надлежним органом Републике Ирак закључио уговор број 5/5/15/R2/81 933 кв далековода, уговор број SG-TL-4.4 400 кв далековода и уговор број NT 29/81 132 далековода, за снабдевање материјалом, грађевинске радове, монтажу и пуштање у рад далековода. Ради реализације истих са „INVEST - IMPORT“ АД Београд је закључио три уговора и то уговор о изради, испоруци А1 челичног замашћеног ужета за комплетирање уговора 5/5/15/R2/81 933 кв далековода, затим уговор број I-05-I-Z-0026/86 о испоруци А1 челичног замашћеног ужета за комплетирање уговора број SG-TL-4.4 400 кв далековода у Ираку и уговор о изради и испоруци А1 замашћеног ужета за комплетирање уговора број NT 29/81 далековода у Ираку. Предвиђено је да се исплата врши по наплати од стране инвеститора. Анексом уговора број 5/5/15/R2/81 од 25.08.1983. године извршена је измена начина плаћања, тако што је обавеза носиоца посла („АА“ Сарајево) била да уговорену цену исплати из испоруке нафте обзиром на претходно закључени споразум између бивше Југославије и Републике Ирак од 01.06.1983. године којим је, због потешкоћа инвеститора и ратног стања, договорено измирење испоруком нафте. Резолуцијом Савета безбедности УН број 660 од 06.08.1990. године Републици Ирак уведен је економски ембарго који је укинут резолуцијом Савета безбедности број 1483 од 22.05.2003. године. Почетком 2005. године

објављен је оглас Министарства финансија Републике Ирак којим су позвана заинтересована лица и финансијске институције да пруже информацију о ненеплаћеним комерцијалним потраживањима. Јубмес банка је, у својству администратора, благовремено пријавила сва потраживања након чега су усаглашена потраживања цивилног сектора. Тој банци било је поверено административно вођење отворених рачуна на име Југобанке код централне банке Ирака, на којима су евидентирана потраживања цивилног сектора поверилаца бивше Југославије настала по основу извезене робе и инвестиционих радова из области цивилних послова. Стога је тој банци и упућен позив да прихвати регулисање потраживања под условима постигнутог споразума са владама кредитора које чине Париски клуб поверилаца, и то отпис 80 % потраживања уз замену остатка потраживања обвезницама или зајмом са роком отплате до 2028. године. По прихватању наведених услова који су подразумевали да ће усаглашена потраживања бити замењена обвезницама у номиналној вредности која одговара неотписаном делу од 20 %, Јубмес банка као администратор је дана 25.01.2006. године била обавештена о одобрењу пуног износа обвезница Републике Ирак. Последишно усаглашена су и потраживања из предметног пословног односа. Применом договорених каматних коефицијената и отписом дуга од 80%, Република Ирак је преко Јубмес банке на рачун хартија од вредности АА дд платила 10.633.129,60 УСД.

Код таквих чињеница првостепени суд закључује да је закљученим споразумом редефинисан и предметни пословни однос у смислу да је отписан дуг ирачког инвеститора од 80%, а носиоцу посла исплаћено потраживање од 20 % у обвезницама, те да је стога он пасивно легитимисан у односу на захтев да се „INVEST - IMPORT“ АД Београд исплати део који му припада. Образлаже да је све уговоре „INVEST - IMPORT“ АД Београд закључивао као комисионар Индустрије каблова „Моша Пијаде“ Светозарево (Јагодина), да је према одредбама члана 771. до 789. Закона о облигационим односима искључена могућност непосредног односа комитента и трећег лица, што значи да је „INVEST - IMPORT“ АД Београд легитимисан да захтева цену за испоручене каблове. Међутим, закључио је да је потраживање застарело. Ово стога што је дописом од 26.01.2006. године „INVEST - IMPORT“ АД Београд обавештен да је Јубмес банци као овлашћеном администратору одобрен пун износ обвезница Републике Иран, да се након тога дописом од 31.03.2006. године обратио „АА“ ДД Сарајево за исплату дугованог по основу извоза каблова, па како је од тог дана до дана подношења противтужбе 08.12.2009. године протекао застарни рок од 3 године из члана 374. Закона о облигационим односима, закључује да је потраживање застарело. У поновљеном поступку а по одржаној расправи, другостепени суд доноси побијану одлуку прихватајући закључке првостепеног суда.

Врховни суд налази да материјално право није правилно примењено услед чега ни све чињенице нису разјашњене.

Врховни суд указује да је за правилну примену материјалног права релевантан временски оквир закључења предметних уговора. Ово стога што је у Службеном листу СФРЈ број 35 од 20.06.1980. године објављена Уредба о извођењу инвестиционих радова у иностранству којом је уређена организација и начин пословања организација удруженог

рада које изводе инвестиционе радове у иностранству, услови под којим изводе те радове у кооперацији са другим организацијама удруженог рада, услови и начин располагања девизама и обрачунавање трошкова послова у току њиховог извођења и утврђивање добити од истих. Ова Уредба престала је да важи у складу са одредбом члана 66. Закона о извођењу инвестиционих радова у иностранству („Службени лист СФРЈ“ број 71 од 23.12.1985. године), када је ова врста послова – инвестициони радови у иностранству, уређена законом. Дакле, временски оквир предметних уговора упућује на нормативни оквир за решење овог спора.

Уредбом је, у члану 4. прописано ко се сматра носиоцем посла, ко производном организацијом удруженог рада, ко се сматра кооперантом а ко извођачем, па је у ставу 7. предвиђено да носилац посла, кооперант, подизвођач, страни кооперанти, страни саизвршиоци сматрају се учесницима у послу у смислу ове уредбе. Предвиђено је да кооперанти и подизвођачи учествују у извођењу инвестиционих радова у иностранству на основу самоуправног споразума о удруживању рада и средстава или на основу уговора о удруживању рада и средстава за извршење повремених послова са носиоцем посла и кооперантом или на основу уговора о извршавању дела посла (чл. 5 Урдбе). Управо је у уводу уговора који је закључен ради комплетирања уговора уговор број NT 29/811, као и уводу Анекса уговора за уговор 5/5/15/R2, наведено је да су закључени на основу самоуправног споразума о учешћу у остваривању девиза. Надаље, шта се сматра извођењем инвестиционих радова у иностранству прописано је у одредби члана 62. став 1. Закона о промету робе и услуга са иностранством („Службени лист СФРЈ“ број 15/77 и 17/78) и одредби члана 2. наведене Уредбе.

Имајући у виду детаљно, Уредбом, регулисање ове врсте инвестиција, али и одредбе члана 73. до 76. Закона о промету робе и услуга са иностранством („Службени гласник РС“ број 15/77 и 17/78) којима је регулисана сарадња организација удруженог рада у вршењу послова спољнотрговинског промета па је у члану 74 прописано и да организације удруженог рада које су заинтересоване за вршење послова спољнотрговинског промета на одређеном тржишту или одређеном робом или услугама могу самоуправним споразумом регулисати заједничко организовање извоза, увоза, заједничко наступање на страном тржишту, одредити координатора односно носиоце послова и образовати заједничке фондове и сл, Врховни суд налази да се предметни спорни однос не може сматрати уговором о промету роба и услуга, јер се очигледно налазио под потпуно другим правним режимом.

У контексту наведеног, за Врховни суд је неприхватљив навод образложења другостепеног суда да се не ради о инвестиционим пословима јер за то нема доказа. Супротно томе докази јесу приложени – писани докази, уговори, а о каквој врсти уговорног односа се ради је питање њихове правне квалификације. Она ће уследити не само следећи њихову садржину већ и нормативни оквир времена у ком је посао закључен. Од такве правне квалификације зависи и рок застарелости, будући да се трогодишњи односи само на потраживање по основу уговора о промету роба и услуга, а не по основу уговора о пословно техничкој сарадњи или уговора који се таквом могу уподобити.

Следом изнетог, прво, активна и пасивна легитимација морају се ценити с обзиром на релевантне одредбе материјалног права на које је овом одлуком указано. Даље, када је у питању приговор застарелости онда Врховни суд указује следеће: одредбом члана 324. Закона о облигационим односима у ставу 1. прописано је да дужник долази у доцњу када не испуни обавезу у року одређеном за испуњење а у ставу 2. да ако рок за испуњење није одређен дужник долази у доцњу када га поверилац позове да испуни обавезу усмено и писмено, вансудском опоменом и започињањем неког посла чија је сврха да постигне испуњење обавезе. За оцену потраживања као застарелог релевантно је и када је рок застарелости почео да тече а он, у складу са одредбом члана 361. став 1. Закона о облигационим односима, почиње тећи првог дана после дана када је поверилац имао право да захтева испуњење обавезе, ако законом за поједине случајеве није шта друго прописано. Овом одредбом није прописано, како је то Врховни суд и раније указао у одлуци Прев 116/2023, да почетак рока застарелости зависи од тога да ли је тужени имао сазнања, или је могао имати сазнања, о тачној висини потраживањима и да су она наплаћена од стране носиоца посла. Релевантно је било разјаснити када су потраживања тачно доспела и када је почео тећи застарни рок, што другостепени суд ни након одржане расправе није образложио.

Најзад, основано се ревизијом указује да је у погледу захтева за исплату износа од 844.838,20 УСД на име уговорене камате у висини од 5,8 % на обвезнице, а за период од 01.01.2006. године па до 08.07.2021. године, другостепени суд само констатовао да је на расправи тужилац навео да је исти износ траже као вид штете због неблаговремено пренетих обвезница, али у погледу тог захтева образлаже, једино, на страни 5 у ставу првом побијане одлуке, да је протеко субјективни рок застарелости прописан у члану 376. Закона о облигационим односима. Занемарује, међутим, да захтев није заснован на накнади штете из деликта већ, по тврдњи „INVEST - IMPORTA“ АД Београд, због повреде уговорне обавезе, у ком случају се, уколико се о томе ради, примењује рок из одредбе члана 376. Закона о облигационим односима који прописује да потраживање накнаде штете настало повредом уговорне обавезе застарева за време одређено за застарелост те обавезе.

Следом изложеног основано се у ревизији истиче да је другостепена одлука донета погрешном применом материјалног права услед чега ни чињенично стање није у потпуности утврђено, због чега се мора укинути и предмет вратити другостепеном суду, који је спровео расправу, на поновно суђење.

У поновном поступку, другостепени суд ће у складу са примедбама које су изнете у овој одлуци, пре свега имајући у виду време настанка уговора ценити нормативни оквир за решење ове правне ствари од кога зависи правна квалификација предметног уговора, затим ће дати разлоге о томе када је доспела обавеза носиоца посла, односно када је поверилац могао да захтева испуњење обавезе па ће применити одговарајући рок застарелости у зависности од правне квалификације самог уговора. Цениће да ли се ради о повреди уговорне обавезе, које, и у вези са тим основаности потраживања због накнаде штете.

Одлуку ће донети без битне повреде из чл. 374 ст. 1 Закона о парничном поступку на коју је указао овај суд. За своју одлуку даће јасне и потпуне разлоге.

Како је укинута одлука о главној ствари укинута је и одлука о трошковима како би се о истим одлучило коначном одлуком.

На основу изложеног Врховни суд је применом одредбе члана 416. став 2. Закона о парничном поступку одлучио као у изреци.

**Председник већа – судија
Татјана Матковић Стефановић,с.р.**

За тачност отправка
Заменик управитеља писарнице
Миланка Ранковић